

Oponentský posudek

diplomové práce

na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK v Praze

Miloš Miškovský

Problematika řeči a subjektu ve filosofii Paula Ricoeura

Přednosti práce

Práce představuje velmi zdařilý pokus o představení Ricoeurovy filosofie jazyka jakožto syntézy integrující různé přístupy hermeneutiky, fenomenologie, strukturalismu a psychoanalýzy. Výklady Paula Ricoeura i dalších myslitelů (zejména F. Saussura a S. Freuda), které autor předkládá, jsou velmi kompetentní a svědčí o velmi precizním porozumění interpretovaným textům i jejich věcné problematice. Nejenže se autor nedopouští větších nepřesností či zkreslení, ale vesměs se mu podařilo velmi přesně postihnout a předvést klíčové motivy a problémy interpretovaných textů. Autor prokazuje také schopnost pojednávaná témata samostatně a kriticky promýšlet a domýšlet. Vnitřní zaujetí tématem a schopnost hlubšího vhledu do dané problematiky propůjčuje textu jeho práce přitažlivost a přesvědčivost, která vyvažuje příležitostné stylistické neobratnosti či množství překlepů a gramatických chyb. Práci v jejím celku považuji za velmi kvalitní, a proto své následující výhrady či námítky chápu jako marginální a mající sloužit především jako podněty k další diskusi.

Nedostatky práce a náměty k diskusi

Nejsem si jist, zda je šťastná autorova strategie výkladu v první části „Strukturalismus: Mezi jazykem, mluvou a

řečí“, kde nejprve pojednává o Ricoeurově postoji ke strukturalismu a až na závěr připojuje výklad samotného Saussura, který má korigovat jednostrannosti či zjednodušení v Ricoeurově interpretaci. Snad právě v důsledku této strategie v obou oddílech této části někdy dochází k nadbytečnému opakování již jednou řečeného a výklad se místy stává poněkud nepřehledným. V obou oddílech také někdy není zcela jasné, zda autor referuje o samotném Saussurovi nebo Ricoeurově interpretaci.

Poměrně slabé či nedotažené jsou podle mého soudu argumenty, jejichž pomocí se autor pokouší o kritiku Ricoeurovy pozice, resp. o kritiku Ricoeurovy kritiky strukturalismu. Např. na str. 17 připisuje Ricoeurovi stanovisko, že každá polysémie je „výsledkem plynutí a času a proměn v tradici“, ačkoli sám Ricoeur výslovně říká, že polysémie je zcela původní vlastností znaků, která je filtrována až kontextem promluvy. A i když podle něj v průběhu času a tradice užívání určitého jazyka skutečně dochází k jakémusi procesu „metaforizace“, jímž se vyjadřovací možnosti daného jazyka rozšiřují, přece tento proces navazuje na zcela původní vlastnost mnohoznačnosti jazykových výrazů. Za pseudoproblém lze považovat také autorovo plaidoyer pro „panchronní“ či „achronní“ stanovisko, které by bylo alternativou vůči Ricoeurovu rozdělování na „synchronní“ a „diachronní“ proces (str. 17). Není jasné, jak se toto autorem protežované „panchronní“ stanovisko liší od kombinace synchronního a diachronního přístupu, jak ji požaduje Ricoeur (který ostatně termín „panchronní“ v této souvislosti sám používá). Nepříliš jasné až konfúzní jsou také námitky vůči Ricoeurově podřazení sémiologické funkce jazyka funkci sémantické (str. 71-73). Není zřejmé, proč by skutečnost, že výpovědi jsou pojaty jako řečové akty subjektu, měla nějak zpochybňovat tvrzení

o prioritě sémantické funkce. Nejsou-li podle autora jednotlivé akty promluvy, v nichž se realizuje přesah mluvy směrem ke skutečnosti, nejpůvodnější realizací či způsobem bytí jazyka, jak tvrdí Ricoeur (nebo „konstitutivní součástí jazyka“, jak to nepřiliš šťastně formuluje autor), co jím tedy je? Jak máme ve filosofii jazyka myslet onu výpověď bez aktu vypovídání a jeho subjektu, onu „čistou řeč“ bez „určitého jednání“, a především, jak to vše vyvrací prioritu sémantické funkce řeči? Za závažnější a oprávněnější lze naproti tomu považovat autorovu námitku, že u Ricoeura není vyjasněn vztah reference a že je předpokládán jako něco samozřejmého (str. 71).

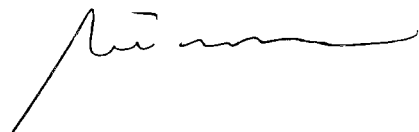
Práci lze také vytknout absencí vysvětlení některých klíčových pojmů Ricoeurovy filosofie jazyka. Autor např. mluví o „symbolu“ a „symbolickém jazyce“ jako o něčem samozřejmém, aniž by vysvětlil Ricoeurovo specifické pojetí tohoto termínu. Snad toto opomenutí souvisí s další slabinou práce, za niž lze považovat poněkud omezený výběr Ricoeurových textů. V pasážích věnovaných symbolu a symbolickému jazyku by jistě bylo na místě odkázat např. na příslušná místa ze *Symboliky zla*, kde Ricoeur své pojetí symbolu vypracovává.

Práce je psána kultivovaným jazykem, obsahuje však množství překlepů či gramatických chyb. (Tyto chyby jsem vyznačil přímo v textu.) Chronickým problémem je užití nesprávných tvarů vztažného zájmena. Jak již bylo řečeno, za jistou slabinu práce považuji též omezený výběr Ricoeurových textů. Vzhledem k jejímu tématu by práci jistě prospělo, kdyby v ní byla alespoň příležitostně zohledněna Ricoeurova díla jako *Symbolique du mal* nebo *Soi-même comme un autre*.

Navzdory uvedeným výhradám nicméně práci v jejím celku považuji za skvělý studijní výkon a navrhuji její hodnocení známkou „výborně“.

V Praze 19.9. 2008

Václav Němec

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Václav Němec', with a long horizontal flourish extending to the right.